

Idébank Sustainable City Mora

P-A Persson, Eva Larsson, Göran Lundquist

Idérubrik	Beskrivning av idén	Betydelse	I vilken grad leder idén till hållbar utveckling			Summa	Behov av samarbete	Övriga kommentarer	
			Ekonomiskt	Miljömässigt	Sociale/kulturellt				
Lokalt producerade livsmedel	Lokalproducerade livsmedel	Sträva efter mer självförsörjning på livsmedel i regionen. Ett levande lantbruk mera lokalproducerade livsmedel. Levande torg med försäljning av lokalt odlad grönsaker, ost mm. Lokal skolmat. Minst 1 dag/vecka lokalprod. mat i skola och omsorg.	2	2	2	1	7	röd	Koldioxidmätare på produkten/varan. Använda sig mer utav stora profiler för att göra reklam för den "miljövänliga varan". Föreläsningar i skolorna
	Billigare eko-mat	Kan drivas av kommunen. Börja med ekologisk mat i skolor, vilket kan ge en efterfrågan hemma. Påverka varandra, bjud vänner på ekologisk, god, nyttig mat. Det handlar om att börja förändra människors beteende. Minst 1 dag/vecka vegetarisk/kravodlad mat.	2	2	2	2	8	röd	Börja med skolor i Mora, och sedan påverka andra skolor i Dalarna, sedan vidare i Sverige. Kommunen ska sätta upp tydliga och preciserade mål för hur man ska öka andelen lokalproducerad mat och ekologiskt odlade råvaror inom kommunens förvaltningar. Det måste också utarbetas en plan för HUR man ska nå dessa mål
	Bonussystem	Handlarna inför högre bonus för lokalt producerade eko-varor. Kan bidra till att ändra människors beteende.	3	3	3	2	11	röd	
	Växthus	Samlokalisera med kraftvärmeverk?	3	2	2	2	9	gul	Finns intresse från Samhall eller AME?
	Utveckla lokal mat inom restaurangerna.	Regeltillämpningen inom restaurangnäringen måste ses över för att gynna företagandet och för mer kvalitet, mat från grunden	3	3	3	2	11	röd	
Kommunen som förebild	Kommunen som förebild	Kommunen som förebild, solceller på skoltak, vindkraftsinvesteringar. Leasa eller köp miljöbilar. Kommunen föregår med gott exempel i bilval. Se till att det syns! Viktigt med miljöhänsyn vid upphandling.	1	3	2	2	8	röd	
	Kommunens byggnader som "skyltfönster" för ny energiproduktion	Alla kommunens byggnader (börja med förskolor och skolor) ska ha någon form av alternativ energikälla som solceller, solfångare, liten vindsnurra installerad.	2	3	2	2	9	röd	Det kan vara små demoexemplar eller fullstora anläggningar.
	Solvärme och solcell	Förstudie av kommunens fastighetsbestånd där man inventerar möjligheter att installera solceller och solvärme, t.ex. räddningsstation och förskola Sollerön	2	2	1	2	7	röd	
	Vid nybyggande	I nya byggnader generellt skall det satsas på: - energieffektivitet - hållbara material - arkitektur - flexibilitet Kommunen kan ge incitament för detta.	2	2	2	2	8	röd	
	Passiva hus	Beslut om att all nybyggnation av fastigheter i Mora kommun ska byggas enligt passiv hus metoden. Beslut om passivhus byggmetod fr o m 2010	2	2	1	1	6	röd	Gäller vid kommunal nyprod och vid ombyggnation/renovering.
	Hållbarhetscontroller	Alla byggnationer i kommunens regi ska på planeringsstadiet analyseras av en "controller" som ser till hållbarhetsaspekten.	2	2	2	3	9	röd	
	Ord till handling	Kommunen borde göra tydliga policyuttalanden om Hållbarhetsaspekten och se till att hållbarhetsarbete bedrivs inom ALLA områden. Det gäller sedan att gå från ord till handling.	3	3	2	2	10	röd	
	Utbildning inom kommunen	Satsa på fortbildning om hållbarhetsfrågor inom ALLA förvaltningar	2	3	2	2	9	röd	
	Uthållig skola	Skolans HELA verksamhet ska präglas av uthållighet vad gäller byggnader, mat, utrustning, material, fysisk och psykisk miljö.	2	3	2	1	8	röd	Kommunen ska utöva påtryckning så att detta sker
	Utbilda lärarna	Satsa på fortbildning av alla lärarkategorier inom hållbarhetsaspekten. Anställ pedagoger som driver frågan både pedagogiskt och med praktisk handledning.	2	3	2	2	9	röd	
	Våga satsa lokalt	Våga! Mer mod i beslut för att satsa lokalt!	1	2	2	2	7	röd	
	Miljöråd	Ta upp i varje skola, skolmaten förbättras, mer aktiviteter på rasterna.	3	3	2	2	10	röd	För att förbättra skolans miljö i korridorer, i klassrum och på skolgården m.m.
	Lyft fram cykling och promenader, folkhälsa	Lånecyklar	Hotellen/campingen/turistbyråer mfl ska erbjuda lånecyklar. Måla upp begagnade cyklar till "Mora-cyklar" och låna ut.	2	3	2	2	9	röd
Website cykling		Låt skolbarnen göra och utveckla en website och ge dem uppgiften att öka cyklingen i Mora	2	3	2	2	9	röd	
Hela Mora cyklar		Utveckla hela Mora cyklar Mora kommun ger bidrag till cykel	2	3	2	2	9	röd	
Gång- och cykelvägar		Tillsätta en arbetsgrupp översyn av befintlig + snabb utbyggnad av nya stråk 2009-2012. Utveckla sammanhängande cykelvägar som har prioritet framför biltrafik	2	2	2	1	7	röd	Cykelvägen ut till Wibe är direkt farlig i mörker!
Cykelväg och fjärrvärme		Bygg en cykelbro över Saxviken via öarna till Sanda och samförlägg med ny matning av Fjärrvärme till Noret-sidan om det blir en kraftvärmesatsning. Samförlägg vid fjv-utbyggnad generellt.	2	3	2	1	8	gul	
Bilvägar blir cykelvägar		Gör om några centrala bilvägar till vägar enbart för cykel, gående och kollektivtrafik. Ge dessa prioritet i centrum av Mora.	2	2	2	1	7	röd	
Hälsa över gröna gränser		Använda skogen/naturen för rehabilitering mm	3	3	2	2	10	röd	
En dag utan bil		Bra för miljön. Bättre för luften och bra för motionen. Kan genomföras för hela Mora kommun ca var 3:e månad.	3	3	2	2	10	röd	Om man åker bil får man böter. Avspärrade vägar.
Främja miljövänligare transporter	Elbilar, som laddas från nya kraftvärmeverket, närel. Planera för eluttag för elbilar – alla P-platser Ge elbilar de bästa parkeringarna. Mora kommun byter till elbilar som laddas med el från det nya kraftvärmeverket, Mora blir självförsörjande. E.ON sponsrar själva laddstolparna	2	2	2	2	8	grön		

	Miljöbilar	Mora kommun ger bidrag till de som köper miljöbil	3	3	2	2	10	röd	
	Bilpool	Kommunens bilar kan ingå i en "privat" bilpool helger och kvällar	3	3	2	2	10	röd	
	Samåkningskampanj	Prata dagen före, schema	3	2	2	2	9	röd	
	Pendling	För att få fler människor att åka tåg, inför mer flexibla arbetstider.	2	3	2	2	9	röd	
	Kollektivtrafik	20 minuterstrafik tätorten, kvällsbussar, förbättrad möjlighet till arbetspendling. 2010 minst fyra direkttåg Mora-Stockholm	2	2	2	1	7	röd	Vikten av direkttåg Mora-Stockholm understryks av Wibe, både för personalen och kunderna.
	Miljövänlig kollektivtrafik	Utveckla kollektivtrafiken med alternativa drivmedel.	2	3	1	2	8	röd	Bör ställa krav i upphandlingsunderlaget av kollektivtrafik
	Kollektivtrafik	Kollektivtrafiken ska vara ett "naturligt val", ge bussar prioritet i trafiken	2	2	1	2	7	röd	Kollektivtrafiken bör anpassas till skiftgången på större företag
	Avfallstransporter på järnväg	Framtida avfallstransporter på järnväg	3	3	2	3	11	röd	Vid byggandet av en ny återvinningscentral i Mora och i kommande upphandlingar av avfallsbehandlingsstjänster skall möjligheten till avfallstransporter per tåg eftersträvas. Omlastningsmöjlighet till tåg behöver tillgodoses.
	Transporter	Mycket tunga transporter genom Mora. Bygga ut järnvägen, går det? Kan vi i Mora påverka detta?	2	2	2	2	8	grön	
	Ny godsbangård	Utred godsmängd till o från Mora på väg o järnväg. Planera för ny godsbangård o ev. flytt av timmerterminal. Tidsplan	2	2	2	2	8	röd	Frigör mark vid Tingsnäsavägen för bostadsproduktion och ny väg till Resecentrum
	Ny förbifart	Bygg Sandängsleden 2015-2020	2	3	2	2	9	röd	
	Utveckla närmiljön	Tex barnomsorg i barnets närmiljö minskar långa resor	3	3	2	1	9	röd	
	Sjötransporter	Nyttja sjövägen för transporter, gods och person	3	3	3	1	10	röd	
	Etanol/metanol produktion från skogsråvara	Etanolfabrik baserad på skogsråvara	2	3	2	2	9	grön	Kräver ingen stor omställning av bef. bilpark.
Återanvändning som trend	Återanvändning	Organisera återanvändning av kasserad utrustning från en verksamhet till en annan istället för att slänga, tex datorer från värden till skolan. Internetsajt, typ blocket, där man anger vad som finns och vart, kom och hämta den som vill.	3	3	2	2	10	röd	
	Fler bytardagar eller bara att ge bort kläder/saker.	Återanvändning, det finns personer som ej har råd att köpa nytt. En gång i månaden, hela dagen. Göra reklam för bytardagarna. I en stor lokal.	3	3	2	2	10	röd	
	Minskad nedskräpning	Fler soptunnor överallt. Prata om nedskräpning på skolan	3	3	2	2	10	röd	
	Underlätta sopsortering	Inför lädor med bilder på som visar vad som ska slängas där. Så att det blir lättare att sopsortera.	3	3	2	2	10	röd	
Avfallshantering	Samordning av restprodukter	Utveckla en samordning/koordinering av restprodukter (farligt avfall) från företag till andra som kan tänkas kunna nyttja dessa restprodukter. Efterfråga aktörer i samhället.	3	3	2	2	10	röd	Tex sand från processen eller "polerludd" som bränns i pannor (Ostnor). Finnveden har 36 olika fraktioner som sorteras och det upplevs som omständigt och dyrt.
	Avfallsförbränning	Fortsatt avfallsförbränning i Mora	1	2	2	3	8	grön	Det är önskvärt att en fortsatt avfallsförbränning kan upprätthållas i Mora bla med tanke på kommunernas önskan att begränsa omfattningen på transporter av avfall. Mora, Orsa, Älvdalen och Malung-Sälens kommuner kommer att upphandla avfallsförbränningstjänster under 2009.
	Klimatneutral avfallshantering	Pilotkommun - klimatneutral avfallshantering.	2	3	2	2	9	gul	Mora kommun kan anmäla sig som frivillig pilotkommun i det projekt om klimatneutral avfallshantering som Avfall Sverige har börjat planera.
Skapa ett centralt aktivitetshus	Stor träningslokal i centrala Mora	En träningshall för olika föreningar, en hall var i ett enda stort hus med inriktning att få så många som möjligt att röra på sig; spinning - stepup - truppergymnastik - gym - innebandy - fotboll - handboll - basket - slalom - simning - friidrott - en mötesplats för ungdomar som vill ha kul tillsammans. Kan göras av Kommungubbar och byggprogrammet som kan hjälpa till under sina 3 år då man ska göra ett projekt. Även frivilliga privata personer, föreningarna som vill ha ett ställe i hallen. Sponsor reklam på byggnaden.	2	3	3	1	9	gul	För att alla sporter ska få lika stor chans som hockeyn att kunna träna och utvecklas. Skolor och andra föreningar ska ha chans att kunna träna och välja mellan olika idrotter. Att alla ska få en chans att hålla sig i form och ha kul! Vi river Ryssahallen och bryggeriet + utbyggnad. Prästholmen kan göras om helt till ett ideellt idrottscenter
	"Prästholmen"	9 km skidspår (asfalt) varmt och kallt, rullskidor när det är varmt och vanliga skidor när det är kallt. Snöfri fotbollsplan.	3	3	3	2	11	gul	Både kultur och sport i samma anläggning. Gör Prästholmen till en oas, trevlig miljö, trivsel
	Ett kultur- evenemangs-aktivitetshus	En plats/område/byggnad med flexibilitet som innehåller: - Häftig arkitektur som symbol, landmärke, attraktion - Samlingsplats för alla generationer - Kultur (musik, utställning, konf) - Tänk på akustik, ljus mm - Nya hållbara energilösningar - Naturskola - Dra lärdom från andra - Resecentrum?	1	2	2	1	6	gul	
	Ett "Miljöcenter" för ungdomar	Med olika avdelningar fritidsgård, ekologisk restaurang/café osv. som fokuserar på miljövänlig energi. Huset ska ha som mål att ha en nollförbrukningsvision av energi och utsläpp och lokalerna kan ha en smart design, stilrent.	2	3	2	1	8	röd	
	En miljövänlig spelhall	För att ungdomar och familjer ska ha kul tillsammans.	3	3	3	2	11	röd	Försöka få folk att engagera sig genom olika sätt att få kontakt med dem, t.ex. telefon, annonser m.m.
	Miljömuseum	För att förstå att miljön är viktig och för att man ska ha kul när man lär sig. Skaffa en lokal och bygger ut den så att de passar, Hemus	3	3	2	2	10	gul	
	Passivhus med ny teknik	Kommunen bygger tillsammans med bygdens företag ett passivhus där alla företag bidrar med sin kompetens, material, medel för att bygga utifrån den senaste tekniken.	2	2	2	2	8	gul	Huset kan vara ett "äventyrligt vetenskaphus" eller något annat som är tillgängligt för kommunens invånare

Utveckla handeln	Utveckla centrumkärnan	Förlänga gågatan med ny beläggning till Fridhemsplan. Lekparker i centrum (kom ihåg boendemiljö för de som bor i kärnan)	2	2	3	2	9	röd	
	3 affärscentrum väster, öster och centrum	3 affärscentrum väster, öster och centrum, eltåg på gummihjul för transporter på cykelvägar mellan centrumen och etablera stora parkeringar i öst och väst.	2	2	3	2	9	röd	Nyetableringar butikmix, nya lokaler. Handlingsgalleria, flytta kulturhuset till ex Klocktorget
Lokalt producerad energi	Lokal förnybar energi	sol, vindkraft stor och småskalig, vatten, biobränslen	1	1	1	2	5	grön	
	Närproducerad el	Mål att Mora ska vara helt självförsörjande.	1	1	1	2	5	grön	
	Solvärme	Att E.ON ska ha solvärme att leverera i fjärrvärmenätet.	4	3	3	3	13	gul	
	Solvärme	På Utmelandskolan eller andra skolor och byggnader inom Mora kommun. Samarbete mellan Mora kommun och E.ON	3	3	2	2	10	gul	
	Kraftvärmeverk	Ifall restvärmen från kraftvärmeverket kan användas till pelletstorkning skulle det ev vara intressant för Siljan att tillverka pellets (detta beror även på andra förutsättningar)	3	2	2	3	10	gul	
	Kraftvärmeverk	E.ON uppför ett bio bränsle- eller sobaserat kraftvärmeverk. Om sopor eldas måste flisen från Siljan fraktas längre bort men om vi inte eldar sopor måste dessa köras till t.ex. Borlänge. Vilket är bäst?	2	1	1	3	7	grön	
	Återvinn spillvärme	Tex energi från ishall till simhall	3	2	1	2	8	grön	
	Återvinn avloppsvärme	En stor mängd värme försvinner med avloppsvattnet	3	3	1	2	9	gul	
	Återvinn bränsle	Ta tillvara på mer miljövänligt bränsle genom återvinning	3	3	2	2	10	grön	
	15 TWh ur Siljansringen (Geotermi)	Nyttja Siljansringens möjligheter. Egenproducerad el och värme från Siljansringen. Gemensamt projekt: Geotermisk värme ur Siljansringen. T.ex. Stiftelse med olika intressenter t.ex. Mora kommun, E.ON, Igrene andra företag och privatpersoner kunde vara delaktiga (Metangas = biogas)	1	2	2	2	7	grön	Mora kommun deltar i ett projekt (Geosus, se deras hemsida) om geotermi som även inbegriper Hudiksvalls kommun. Det är ett projekt som kan visa sig bli mycket intressant för framtida energiförsörjning för de orter som ligger i ett sådant område där förutsättningarna är goda, typ Siljansringen
Biogas	Genomföra en förstudie för att kartlägga potentialen för en biogassatsning i regionen. Avsättning i skogsbruk/jordbruk för biogödslet.	1	4	4	4	13	gul	Koppling till Biogas Mitt- ett projekt som drivs av Gävle Dala energikontor. Förstudien skall bla beskriva om de tillgängliga substat som finns i regionen räcker, i vilken organisatorisk form det är lämpligt att en biogasanläggning drivs, avsättningsmöjlighet för biogas och biogödsel, samordningsbehov med biogasanvändare mm.	
Gör invånarna delaktiga i Moras utveckling	Kommunicera och involvera invånarna	Öka delaktigheten hos alla invånarna i Moras utveckling. Skapa mötesplatser för alla generationer. Se till att barn och ungdomar får sin röst hörd. Använd "open space-möten" för att involvera invånare i Moras hållbara utveckling. Uppmuntra innevånarnas kreativitet för att få goda förslag på vad som skall göras. Påbörja en kulturreisa, utbilda för att ändra attityd, beteende hos invånarna i Mora	2	2	2	2	8	grön	Viktigt också att "få ut" vad vi jobbar med så att moraborna känner till/är delaktiga i det som händer. En kommunikationsgrupp kan behövas.
	Utveckla hantverkare	Även hantverkare ska sprida kunskap om hållbart tänkande, de ska kunna rekommendera hållbara lösningar	2	3	2	2	9	röd	
Kompetensutveckling	Kunskapscentrum Nätverk - utbildning	För att kunna höja andelen småskaliga energianläggningar (solvärme, solceller, vind mm) behöver kunskapen hos t ex VVS branschen öka. Skapa nätverk, intressegrupper, anordna utbildningar och studiecirkel för att öka kunskapen hos företagen kring hållbar utveckling, kan ske i samarbete med Wajrum.	2	2	1	2	7	grön	Som villaägare behöver man hjälp för att ta fram kriterier för den anläggning man behöver.
	Skapa forskningsprojekt	Utlysningar av forskningsprogram sker ständigt. En idé skulle kunna vara att studera olika scenarier i energisystem t ex i Noret norra. Detta kräver även medfinansiering från kommunen t ex i arbetstid.	3	2	2	3	10	grön	Samverka med högskolan i Dalarna, Ewa Wäckelgård, som också finns på Ångströmlaboratoriet och har även kontakt med forskarskolan i Linköping. Skulle kunna resultera i ett forskningsprojekt stort eller litet!
	Utbildning	Mora ska profilera sig inom energit utbildning	2	2	2	2	8	grön	
	Utbilda nybyggare	Alla bygglovsansökningar ska kompletteras med ett dokument där den sökande får ta ställning till hållbarhetsaspekten vad gäller husets utformning, materialval, val av energikälla. Alla som söker bygglov erbjuds också ett samtal om hur man bygger hållbart.	3	3	2	2	10	röd	
	Säkra kapital för förändringar	Kapitalbehov, riskkapital, EU-medel. Det behövs resurser för att söka tex EU-medel samt att arbeta med lobbying. NUTEK mfl. Kan nyttjas gemensamt, kommun-näringsliv	2	2	2	2	8	grön	Kommunen anställer en EU medelsansökare som jobbar med att söka bidrag till bla hållbarhetsprojekt
Marknadsför Mora	Utveckla Siljans potential	båttrafik - fiske - mysiga stråk, minigolf, mat mm	2	3	3	1	9	röd	
	Offensiv kommunikation	Offensiv kommunikation i samband med genomförandet av hållbar utveckling (fr.o.m feb 2009) i syfte att sprida goda exempel, utbilda och sprida Moras initiativ.	2	2	2	1	7	grön	Kan göras i samarbete med Wajrum. Viktigt att även moraborna känner till och vet vad som är på gång.
	Marknadsför Mora	Marknadsför Mora mer med bättre information om olika evenemang och skapa bättre kontinuitet i de evenemang som genomförs	3	2	3	2	10	röd	
	Levande byar	Hållbara satsningar även i byarna, de måste leva. Öppna landskapet, röj och gallra, mulbete, fårbete	3	3	2	1	9	röd	
	Eko-turism	Utveckla eko-turism kopplat till hållbar utveckling.	2	2	2	1	7	röd	
Uthållig kommun, Sustainable City??	Namnbyte kopplat till Moras vision	Förslag på att annat namn på projektet, viktigt att det tilltalar Moras invånare.	3	3	3	1	10	grön	
Utveckla fjärrvärmen	Returtemperatur fjv	E.ON och Morastrand, sänka returen på fjärrvärmen projekt simhallen.	2	2	2	2	8	gul	
	Fjärrkyla	På sikt ser Morastrand ett ökat behov av fjärrkyla	2	2	2	2	8	gul	
	Fjv och detaljplan	Att detaljplan för kommunala tomter projekterar för fjvanslutning.	3	2	2	2	9	gul	
	Närvärme och detaljplan	Är fjvanslutning ej är möjlig, planera för närvarmelösningar	3	2	2	2	9	gul	

